

Kettős kötés

Bevallom, nem szeretem a születésnap i köteteket. Tartok tőlük, mert általában a bennük található tanulmányok és cikkek nem egységesek, szétszórtak, sokszor unalmasak és néha alig találok bennük valami figyelemfelkeltőt. Általában ezek arra jók, hogy egy kutató a saját munkájához találjon valami utalót, a szerzők pedig valahol le tudják adni sok esetben fiókból előhúzott írásait. Ezeket a köteteket általában nem is szokták végigolvasni. Néhány oldalért pedig miért akarnánk megvenni egy egész kötetet?

Balogh Mihály születésnap i kötetével azonban valahogy más a helyzet. Kézbevétele után bárhol nyitottam bele találomra, mindig valami érdekesre és olvasmányosra bukkantam és utána alig tudtam letenni, jobbára csak nyolc hónapos kisfiam újabb mutatványai szakították meg rövid időre egy-egy fejezet végigolvasását. Balogh Mihályról nagy tisztelettel szólnak ismerői, azok is, akik e tisztelegő kötetbe nem jutottak be, és meg kell jegyezni, bőségesen vannak. Amióta a könyv kezemhez jutott, többekkel beszélgettem róla, és kizárólag elismerő szavakat hallottam. Az itt található írások pedig alátámasztották ezeket a véleményeket.

Ki is Balogh Mihály? Sokan vannak, akik talán nem tudják, hogy ki, milyen óriási munka és tenni akarás áll egy-egy kezdeményezés mögött. Vannak a könyvtáros szakmának elismert „nagy öregjei”. Ő közékük tartozik. Néhány címszót mégiscsak érdemes mondani, aminek persze Balogh Mihály nem örül, mert nem szereti a skatulyákat, de az emberek sok esetben mégis ezekből húzzák elő ismereteiket. Néhány katalóguscímszónak beillő hívó szó, fogalom, amik köthetők Balogh Mihályhoz: Kunszentmiklós és Dunavecse története, a *Bakér Mente, Könyv és Nevelés* (újraindítója és főszerkesztője), *Mesterek és tanítványok* sorozat, *Tudós tanárok – tanár tudósok* sorozat, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum vezetése, Magyar Pedagógusok Háza program, Magyar Könyvtárostanárok Egyesülete, helytörténetírás, Petőfi-kutatás... és lehetne sorolni tovább az ilyen címszavakat.

Joggal kérdezhetjük, mit takar a cím, miért kettős a kötés. Erre Balogh Mihály adja meg a választ:

„Írásaim egyik része a könyvtárak világáról vall. Tanárból lettem iskolai könyvtáros, valamikor az »emberéletnek útjának felén«. Mindig tanár is akartam maradni a könyvtárban, mindig könyvtárostanárnak tartottam magam. Ezért a kettős kötésért megszenvedtem. (...) Írásaim másik fele vallo- más a szülőhelyemről, Kunszentmiklósról, ahol otthon vagyok, ahol hetven éve élek. (...) A kettős kötés írásai erről is, arról is számot adnak. (...) Néhány írás egyszerre szól Kunszentmiklósról, iskoláról, könyvtárról. Ők a legked- vesebbek.”

Azonban a kötés nemcsak ezért kettős, hanem azért is, mert nemcsak ember és szakma, hanem egy jó ember és a barátok, illetve tisztelők szoros kapcsolatáról is

szól ez kötet. Az írások egy része is úgy lett kötetbe szerkesztve, hogy reflektáljanak Balogh Mihály egy-egy írására.

Bódi Szabolcs – egykori tanítvány, jelenleg Kunszentmiklós polgármestere – előszót helyettesítő lírai köszöntőjét Szabó Sándor 2001-ben elhangzott laudációja követi, amely az ünnepelt Pro Schola kitüntetése alkalmából hangzott el. Mind ezt Balogh Mihály folytatja önvallomásos pályarajzzal. E három írás képet formál szellemiségéről és jól érzékelteti a kettős vagy akár hármas kötést, kötődést is, amely egy küzdelmes, de sikeres pályáivet vetít elénk, amely a „Tanár Úrról” a könyvtárossról és az OPKM vezetőjéről, illetve a „szentmiklósiról” és a helytörténetírőről szól.

Ez után évszámokba foglalt szakmai életrajza következik, majd egy bibliográfus számára jó olvasmány: Balogh Mihály műveinek bibliográfiája – Dömsödy Andrea összeállításában –, amelyről Balogh Mihály néhány oldallal korábban írja: „Magam is megdöbbentem a bő másfélszáz címen, köztük a tíz könyvön”. Sajnos, én mégis hiányosnak tartom. Ha csak a szakmát és a két kötést, a könyvtárakat, a pedagógus munkát és a helytörténetírót nézem, akkor elég és sokat segít a tájékozódásban. De van egy harmadik és sokadik (nem sorrendben értve) kötés is Balogh Mihály életében, ami korai írásaiban is megnyilvánult, ez a sport, a foci szeretete. Maga is nyilatkozta másutt, hogy a '70-es években kezdett publikálni alkalmi újságíróként, eleinte a sport rovatban, és egy sport témájú tárcájával egy alkalommal tíznapos utat is nyert a Szovjetunióba... De nemcsak ezek hiányoznak, hanem a *Petőfi népében* és az *Alföldi lapokban* megjelent írásai, és a jövő Kunszentmiklóst kutató helytörténészei hiába keresik majd ebben a bibliográfiában, hogy a *Bakér Mente – Kunszentmiklós párti lapban* (e lapnak alapítója és társzerkesztője volt) milyen írásai jelentek meg és mikor? Ez utóbbiról tájékoztat ugyan a bibliográfia, de részletekbe már nem megy bele – sajnos. Balogh Mihály munkásságának összekepe ezekkel lenne teljes, s egy életpályát is ezáltal lehetne teljességre törekedve felrajzolni.

Ezt a fejezetet követi néhány köszöntő, ezek a sokoldalú Balogh Mihály néhány jellemzőbb oldaláról ismertetnek meg minket. Varga Katalin, aki Balogh Mihályt követte az OPKM főigazgatói székében, a Magyar Pedagógusok Háza programot mutatja be nekünk, amelynek megálmodója Balogh Mihály volt. Kalmárné Morcsányi Rozália pedig a Magyar Könyvtárostánárok Egyesülete élén végzett munkájáról ír elismerő szavakat. Érdekes és figyelemreméltó néhány mondata: „A mai pedagógiai folyamatokba még nem épült be megkerülhetetlenül a könyvtárhasználat” – adja Balogh Mihály szájába a mondatot, majd alább megjegyzi, igaza volt Balogh úrnak! „Majd ha az oktatás döngeti a könyvtárak ajtaját és követeli az egyre újabb és szélesebb körű szolgáltatásokat, akkor talán az oktatásirányítás is javítja majd a könyvtári feltételrendszert.” Bege Nóra köszöntője már nem ilyen tárgyilagos. Ő snittekét vetít elénk. Aki ismeri munkásságát, tudja, hogy képei milyen beszédesek és milyen gazdag érzélem- és gondolatvilágot közvetítenek. A „snittjei” valami hasonló montázsokat és el nem készült fotókat próbálnak elénk varázsolni saját életéből, Balogh Mihállyal való találkozásaiából, gyermekkorától, azon az úton, ami Balogh Mihály segítségével a fotózás világa felé vitte.

Nemrégiben még Balogh Mihály köszönthette Jáki Lászlót a pedagógiai könyvtáros szakma másik nagy öregjét, most azonban Jáki László írt személyre szóló köszöntőt:

„Kapcsolatunknak mély, közös gyökerei vannak. Én öregen, Te még fiatalon, de mindig akarunk valamit: akarjuk a jobbat, mert akármilyen szinten is, de valljuk, hogy tennivalónk a tudományért, a pedagógiáért, a közösségért, és talán nagyképűen, az országért.”

„Néhány héttel az 1990-es országgyűlési választások után Balogh Mihály az alábbi ötlettel lepett meg a kunszentmiklósi gimnázium könyvtárában: »– Béla, csináljunk egy lapot! Egy rendes lapot!« A hangsúly a rendes szón volt.” – Kezdi köszöntőjét Sitkei Béla, aki a *Bakér Mente* című, immár huszonnégy évfolyamot megélt kunszentmiklósi lap korai történetébe kalauzol minket, felelevenítve benne a lap és Balogh Mihály kapcsolatát.

Ezt barátja, egykori tanár kollégája és a *Felső-Kiskunság – Dunamellék: helyismereti olvasókönyv*ben szerzőtársa, Szabó Sándor köszöntője és visszaemlékezése követi. Majd Tölgyesi József, e kötet szerkesztője, a Kodolányi Főiskola docense – aki nemrégiben kapott rangos állami kitüntetést több évtizedes honismereti és helytörténeti munkásságáért – köszöntő sorai és emlékmorzsaí következnek.

Mindezek az írások ízelítőt adnak egy szép pályáról, egy nem érdektelen életút-ról, egyvalakiról, aki közülünk, könyvtárosok közül került reflektorfénybe. Kovács László írta 1929-ben a *Páosztortúzb*ben megjelent *Benedek Elek* című nekrológijában: „*Benedek Elek sokkal több és nagyobb, mint a művei.*” Balogh Mihályról ugyanez mondható el, és ugyanez derül ki a köszöntő szövegekből is, hogy ő több mint az írott munkássága, mert nemcsak írásait adja és adta át nekünk, hanem a szellemiséget is, amelyet magában hordoz, és amely meghatározta őt és általa a környezetét is.

A kötet következő két nagy egysége Balogh Mihály két kötődéséből és az ebből fakadó írásokból merít.

Első kötés a könyvtárak és a pedagógia világa.

1999-ben indult újra útjára a *Könyv és Nevelés*. Ezen újraindulás *Lectori salutem*jével kezdődik ez az egység. A továbbiakban Balogh Mihály legjobb könyvtár-pedagógiai írásaiból olvashatunk válogatást. Mindig érdekes, hogy az a bizonyos „*nagy villanás*”, amikor az ember elkezd olvasni, mikortól öröm, mikortól faljuk a könyveket, és mely művekkel jön el? Balogh Mihálynak itt olvasható egy kedves önvallomása, majd a könyvtárostánárság rejtelseibe és szépségeibe kalauzol minket.

„*Van egy farmom Dániában*” – ahol az iskola van a könyvtárban. Az érdekes cím a dániai iskolai könyvtárakról egy szakmai út megfontolandó tapasztalatait meséli el. „*Az iskolai könyvtár Dániában tényleg olyan, mint az iskola. (...) alig ha van még egy hely ezen a világon, ahol ez a két intézmény ennyire egymásba hatolna. Persze, hogy nagyobbak az iskolai könyvtárak, de nem ez a lényeg, hisz földrajzilag azért a könyvtár van az iskolában ott is. Am, ha a »szellemi tartalom« a bennük végzett munka és tanulás-tanítás anyaga és módszerei felől közelítjük meg, a dán szisztémára pontosan ráillik az a szellemes paradoxon, hogy az iskola van a könyvtárban.*” – Érdekes és megszívlelendő példát olvashatunk, kár hogy ez

az írás általában csak a könyvtárosokig jut el és nem olvasták és olvassák tanárok és iskolaigazgatók, nem beszélve az oktatás akkori és jelenlegi irányítóiról. A következő írásban Győri Gáspárról, Magyarország egyik legelső könyvtárostánjáról emlékezik meg, és közben arra is keresi a választ, hogy „*húsz évvel Győri Gáspár halála után vajon az általa megálmodott és megvalósított könyvtár képére formálódtak-e az iskolai könyvtárak? Modell lett-e a Táncsics Gimnázium könyvtára?*” A továbbiakban mexikói és római könyvtárak világával ismerkedhetünk, (korábban mindkettő hosszabb cikksorozatban jelent meg), majd az OPKM élére vezető útból, az OPKM-mel való korai kapcsolatból kapunk egy olvasmányos bevezetőt.

A második kötés: Szentmiklós és a helytörténetírás, illetve honismeret. Kiskunság, Kunszentmiklós a szülőföld, ahol Balogh Mihály kisebb kitérőkkel – mint pl. az OPKM vezetésének nyolc éve – élete legjavát töltötte. A táj, a szűkebb haza, a lokálpatriotizmus Európában az emberi kapcsolatok egyik meghatározó eleme. Sokan szeretnének valami többet tudni környezetükről és szeretnék belehelyezni magukat annak történelmébe, annak részévé válni. A legtöbben csak érdeklődéssel hallgatják mások elbeszéléseit. És kevesen vannak azok, akik beleássák magukat a helyi múltba, és előbányásszák régmúlt idők történeteit, illetve ragasztgatják egymás mellé a történelmi mozaikkockákat. Balogh Mihály igazi mesélővé vált, nem esve át a ló másik oldalára, azaz a szakmaiságot egy cseppet sem nélkülözve. Élvezet olvasni a történeteit. Úgy húsz-huszonöt éve jómagam is néhány éven keresztül rendszeres útutazója voltam ennek a vidéknek, megszerettem a tájat, bár akkor még alig tudtam valamit mindabból, amit itt Balogh Mihály egybehordott. A táj és kultúrtörténete általa most egybeforrt. A *Felső-Kiskunság – Dunamellék* a „*Kis Haza*” világáról helyismereti olvasókönyvet írt kollegájával, Szabó Sándorral, neki juttatva a természettörténeti és természetrajzi területeket. Összességében nagyon szép eredmény született, amellyel a 16-18 éves diákok helyismereti tudását kívánták előmozdítani, de idősebbekhez is szól a kiadvány. A pozitív értékelés nem is váratott magára, hamarosan úgy kezdték emlegetni e kötetet, mint új műfajt a helyismereti irodalomban, és nem sokkal később Gyöngyös városa is hasonló módon dolgozta fel saját helytörténetét. Dunavecse történetének megírására már felkérés útján került sor. Mindkettőből rövid, de szemléletes ízelítőt talál a kötet szerkesztője.

A táj és a benne élő ember szétválaszthatatlan részei egymásnak. Egymásra épülnek a bennük hagyott nyomok. Az, amit az ember tesz a táj átfarmálásával, de az is, ahogy a kultúrtáj és a benne élők is nyomot hagynak az emberben. Balogh Mihály mesterévé vált a táj és az ember kapcsolatának és összefüggéseinek megírásában. Kunszentmiklós és Petőfi kapcsolatának olvasása igazi csemege még azok számára is, aki úgy gondolják, hogy Petőfi „lerágott csont”. Nála megelevenedik a táj. Helyismereti oknyomozásaiban a körvonalak kiélesednek, és magyarázatot kapunk azokra a megfoghatatlan kérdésekre, amik bujkáltak bennünk, sejtettük, hogy némelyeknek valahogy máshogy kellett lenniük, de magunk sem tudtuk, hogy merre keressük a nyitját. Például Petőfi életrajzának Kunszentmiklóstra eső fejezeteivel kapcsolatban a dicstelen követválasztás okainak vizsgálatánál az események menetét azok helyi sajátosságaiból vizsgálja, és következtetéseivel a régi nagy Petőfi-kutatókat biztos alapon cáfolja, nem kisebbeket, mint Illyés Gyula.

Mindaz, amit Balogh Mihály elénk tár, Kiss Gy. Csaba szavaival élve: „*Új adatait, következtetéseit nem mellőzhetik ezután sem a történészek, sem az irodalomtörténészek.*” És valljuk be, már mi, halandó könyvtáros olvasók sem.

A továbbiakban Bors Károlyról avagy Mészöly Dezső kunszentmiklósi kötődéséről olvashatunk, és egy érdekes irodalom- és művelődéstörténeti nyomozás részesévé is válunk a diák Molnár (akkor még Neumann) Ferenctől származó ez idáig ismeretlen könyvatos *Olvásokönyv* kapcsán, amelyet poétikatanára, Baráth Ferenc óráihoz írt. Érdemes megjegyezni, hogy e kötetben más hasonló érdekes nyomozások részesévé is válhatunk, többek közt megtudhatjuk, hogy volt-e Petőfinek másik fia, és ki lehetett Petőfi Pisti!?

Az utolsó írás mindegyik mástól különbözik. Nem helytörténet, és mégis az. Kis magyar valóságba, az elvándorlás, a nyugati, a részben feketemunka mókuskerékének világába vezet bennünket. Szomorú végpont. Két főszereplője meséli a történetét, és a végén valami mégis „hazavezet”. „*A jövő?*” – teszi fel magának a kérdést J. Ő megtelepedne kint szívesen, de hát a család húzódozik... G. viszont eleve ellene van. „*Én soha! Megtapadni kint? Húsz év múlva is csak ausländer vagy. Különben is megrögzött k-i vagyok. Akárhonnan megtalálom az utat – hazafelé.*”

Kiveszőfélben van ma már a nem reklámcélú könyvajánlás, én most mégis megpróbálkozom vele. Ajánlanám ezt a könyvet nemcsak könyvtárosoknak és helytörténészeknek, na meg „szentmiklósiaknak”, hanem mindazoknak, akik az olvasásban még kellemes időtöltést találnak, és közben élvezik, ha újabb ismeretekkel gyarapodnak.

(Kettős kötés. Tiszteletkötet Balogh Mihály 70. születésnapjára. Szerk. Tölgyesi József. Kunszentmiklós, 2013. Kunszentmiklós Város Önkormányzata, 208 p.)

Perjámosi Sándor